

LEPRA

Pater Damiaan op Molokai. © Kerknet.be

Onlangs werd in onze gemeente, De Wijngaard, gecollecteerd voor de leprazending. Ik had tijdens de twee dagen van de Synode, afgelopen najaar, al uitgebreid kennisgemaakt met de organisatie hierachter. Zij waren opvallend aanwezig: direct naast de toegangsdeur van de grote vergaderzaal hadden zij een tafel ingericht met allerlei materiaal over hun werk. Ik vermoed dat ze aldus met iedere synodeganger wel even een praatje gemaakt hebben. Terecht, op deze manier bepaalden ze ons bij een centraal punt van waarom we ook alweer zijn geroepen om kerk te zijn: het waar mogelijk bevorderen van een menswaardig leven, speciaal voor degenen voor wie dit niet meer lijkt te zijn weggelegd.

De ziekte werd vroeger gelijkgesteld met de bijbelse 'melaatsheid'. In de Bijbel wordt voorgeschreven dat melaatsen zich op afstand dienen te houden van gezonde mensen. Ze wonen ergens anders. Als ze een gezond iemand

tegenkomen, moeten ze die persoon waarschuwen door luid te roepen dat ze onrein zijn. Dezelfde aanpak werd geïmplementeerd in de 19e eeuw. Lepralijders werden weggehaald uit de samenleving. Men wist al wel dat lepra bijzonder besmettelijk is. Ze werden gedwongen ergens anders te gaan wonen.

Het werk van Leprazending TLM, waar Leprazending België bij hoort, stamt uit deze tijd. In de 19e eeuw was lepra een nog afschrikwekkender ziekte dan in onze tijd. Er was nog geen medicijn tegen lepra beschikbaar. Wie eenmaal lepra had, wist zeker dat hij allerlei verminkingen zou oplopen en na een langdurig ziekteproces een pijnlijke dood zou sterven.

Inmiddels zijn er wel medicijnen, maar niet in alle landen is toegang tot medische verzorging eenvoudig te realiseren. Op hun website schrijft Leprazending België:

Wij willen leprapatiënten medisch, sociaal en geestelijk bijstaan. Wij streven ernaar om Gods liefde zichtbaar en tastbaar te maken voor mensen die zich verstoten voelen door de gevolgen van deze ziekte. Leprazending gaat verder dan enkel medische zorg. Wij willen leprapatiënten een nieuw leven bieden, een nieuw geluk. Dat doen we door bijvoorbeeld aangepaste opleidingen te verzorgen, en microkredieten te verstrekken.

...Leprazending streeft ernaar Gods liefde tastbaar te maken voor mensen die zich door God en mens verstoten voelen. Daarom doet Leprazending meer dan alleen het opsporen, behandelen en revalideren van leprapatiënten. (<https://www.tlmbelgium.org/>)

Op diezelfde website kunt u zien hoe u financieel kunt bijdragen als dit werk wil steunen.

Zelf heb ik me wel eens verdiept in de levensgeschiedenis van de beroemde Vlaamse pater Damiaan (Jozef de Veuster, geboren in 1840 in Tremolo), die ook wel de 'apostel der melaatsen' werd genoemd. Hij werkte op Molokai. Op de eilanden van Hawaï was de ziekte verschenen nadat buitenlanders zich op de eilanden begonnen te vestigen. De Hawaïianen bleken er bijzonder vatbaar voor zijn. Om de ziekte te bestrijden werd besloten een ontoegankelijk deel van het eiland Molokai tot leprozenkolonie te bestemmen. Lepralijders werden, als ze zich niet vrijwillig melden, gearresteerd. Met scheepsladingen tegelijk werden ze op het eiland afgezet. Daar werden ze aanvankelijk grotendeels aan hun lot overgelaten. Wie de fatale diagnose kreeg, wist dat hij verbannen zou worden, wat men nog erger vond dan de ziekte als zodanig.

Pater Damiaan, al enige jaren werkzaam op Hawaï, meldde zich voor een ploegje van vier geestelijken die elkaar zouden afwisselen om op Molokai

enige geestelijke verzorging te bieden. Hij was de eerste die uitgezonden werd. Al heel snel wist hij dat dit de plek was waar hij wilde blijven. Hij hoefde niet afgelost te worden. Damiaan voelde dat dit de plek op was waar zijn Heer hem wilde hebben. Hij was zich bewust van de risico's, maar maakte zich daar absoluut niet druk over. Sterker, hij aarzelde niet om de lepralijders aan te raken, uit hetzelfde eetgerei te eten of zelfs een pijp te delen. Hij voelde een grote mate van verbondenheid met de bevolking. Van aanvang af sprak hij van 'Wij melaatsen'. In 1873, het jaar dat hij aankwam op Molokai, schreef hij zijn familie: "Ik vind mijn grootste geluk den Heer te dienen in zijne arme en zieke kinderen - die van de andere menschen verstoten worden." Deze zin staat nu op zijn graf in Leuven.

Hij verkondigde er het evangelie en doopte grote aantallen van de bewoners. Maar hij zag het als zijn voornaamste taak om van de kolonie een menswaardige samenleving te maken. Dat was een zware opgave. Velen hadden de houding besloten dat het leven alle betekenis verloren had en gaven zich zonder enige terughoudendheid over aan seks, drank en geweld. Damiaan slaagde er wonderwel in, zij het in een gevecht van jaren, om een halt toe te roepen aan de totale verloedering en ellende die op Molokai heersten. Het wonder van Molokai was dat er een min of meer normale samenleving ontstond en dat de humaniteit en de hoop er weer terugkeerden. Het duurde niet heel erg lang (1884) of Damiaan ging ook zelf de symptomen van lepra vertonen. Hij bleef op 'zijn' eiland en werkte door tot hij er bij neerviel. Hij stierf in 1889.

Tijdens zijn leven raakte zijn werk op Molokai al wereldberoemd. Een eeuw na zijn dood was in België nog niets van zijn faam verdwenen. Toen de Belgische omroep in 2005 een verkiezing van de grootste Belg aller tijden organiseerde, eindigde hij bij de Vlamingen op de eerste en bij de Walen op de derde plaats. Vier jaar later viel hem een nog grotere eer te beurt: hij werd in 2009 heilig verklaard.

Op zichzelf had pater Damiaan een weinig heilige uitstraling. Hij was een opvliegend mannetje, berucht om zijn woede-uitbarstingen, en hij kon buitengewoon ondiplomatiek en bot zijn. Hij had constant ruzie met zijn meerderen. Damiaan placht zijn superieuren op eisende toon te laten weten wat er volgens hem op Molokai nodig was. Materiaal, geld, meer priesters ... Zij zagen het niet erg zitten om door hem gecommandeerd te worden en vonden het vermoedelijk sowieso verspilde moeite om je zo in te spannen voor die hopeloze gevallen. En hij was niet gemakkelijk in de omgang. Een paar maal kreeg hij gezelschap van een medebroeder, maar het duurde nooit lang

of de twee stonden met verhitte koppen tegenover elkaar. Toch was hij in de eerste plaats een bouwer – ook in de letterlijke zin, je kon hem evengoed biddend in zijn kamer als hamerend op een dak aantreffen.

Bij alle tegenwerking die hij ondervond, kwam op het laatst, toen hij zelf besmet raakte, de aantijging van een losbandig leven. Eén van de negentiende-eeuwse theorieën over lepra, was dat het, om het modern te zeggen, een soa ('seksueel overdraagbare aandoening') was. Sommigen veronderstelden dat Damiaan zich iets te enthousiast de aandacht van de niet bijzonder preutse Hawaïaanse meisjes had laten welgevalen. Volgens alle bronnen echter lijkt daar bij Damiaan geen sprake van te zijn geweest. Bovendien waren er voldoende andere gelegenheden waar die besmetting tot stand kon zijn gekomen. Zijn roekeloosheid was berucht. Desondanks werd er geloof gehecht aan de beschuldiging van seksuele escapades. Het was een bijzonder vernederende ervaring voor hem toen hij zich op last van zijn superieur door een arts op syfilis moest laten onderzoeken.

Interessant in dit verband is dat bij zijn heiligverklaring werd aangekondigd dat Damiaan voortaan zou gelden als patroonheilige van aidspatiënten. Aids is immers net als lepra destijds een ziekte die zich sterker dan andere ziektes in de taboesfeer bevindt vanwege de connotatie met het seksuele. In nogal wat landen leidt het stellen van de diagnose van hiv-besmetting tot sociale uitsluiting, juist zoals dat bij lepra gebeurde en nog gebeurt. Om deze reden laten velen zich liever niet testen.

Ondanks alle tegenslagen die hij had, kun je zeggen dat Damiaan op Molokai zijn levensvervulling gevonden had. Zelfs het besmet worden en zelf een lepralijder zijn, kon hij in die zin verstaan. Nu stond hij nog dicht bij de mensen voor wie hij er was.

Ds. Bert Dicou